

Lappi, VARK-alueet

905. Aavasaksan hakkaukset ja Struven piste 100286

VARK-alueen perustelu:

Aavasaksan vaaran korkein paikka on vetänyt matkailijoita jo 1600- ja 1700-luvuilla, ja erityisesti 1800-luvulla. Kohde koostuu Struven kolmiomittausketjun mittapisteestä (osa UNESCO:n maailmanperintökohdetta) ja varhaisten turistien kallion laelle tekemistä hakkauksista.

Kansallismaisemassa sijaitseva kohde edustaa varhaista luonnontieteellistä tutkimusta ja luontoturismia.

Kunta: Ylitornio

Kohde: Aavasaksan näkötorni

Tyyppi: taide, muistomerkit

Ajoitus: historiallinen

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000009675>

Kunta: Ylitornio

Kohde: Aavasaksa (Avasaksa)

Tyyppi: taide, muistomerkit

Ajoitus: historiallinen

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000014146>

906. Ajoskrunni 101348

Kunta: Kemi

Kohde: Ajoskrunni

Tyyppi: asuinpaikat; kulkuväylät; kultti- ja tarinapaikat; työ- ja valmistuspaikat

Ajoitus: historiallinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Perämeren kansallispuiston ulkosaaristossa sijaitseva historiallisen ajan kalastukseen liittyvän kausiasutuksen kohde, jossa on runsaasti rakenteita. Saarella on kaksi hyvin säilynyttä jatulintarhaa (halkaisijat 7 ja 9 m, kehiä 8 ja 10) ja useampi voimakkaan kasvillisuuden peittämä mahdollinen jatulintarha. Lisäksi saarella on kivistä raivattuja venevalkamia, pienten rakennusten kivijalkoja, verkonkuivatustelineiden tukiröykkiöitä, röykkiöitä (halkaisija 2–3 m) ja kivistä tehtyjä matalia tarhoja. Monipuolisiin rakenteisiin kuuluu myös merimerkkien röykkiöitä ja kalkkiuuni.

VARK-perustelut:

Hyvin säilynyt ja rakenteiltaan monipuolinen ulkosaariston historiallisen ajan kausiasutuksen kohde.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=240010009>

907. Alakangas 101361

Kunta: Pelkosenniemi

Kohde: Alakangas

Tyyppi: asuinpaikat; työ- ja valmistuspaikat

Ajoitus: esihistoriallinen; kivikautinen; rautakautinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Useassa eri vaiheessa käytetty asuinpaikka, joka on sijainnut Kitisen Mukkakosken rannalla. Vanhimmat löydöt ja radiohiiliajoitukset osoittavat mesoliittiselle kivikaudelle (6700–5900 eaa.). Kohteessa on useita kuoppia, jotka ovat joko pyynti- tai keittokuoppia. Kaivauksin tutkittu kuoppa osoittautui keittokuopaksi/kuoppaliedeksi (laajuus 2,5 x 3,5 m, syvyys 70 cm), jonka pohjan kivipaukkauksen yhteydestä saadut radiohiiliajoitukset osoittavat keskiselle rautakaudelle (400–600-luvuille jaa).

VARK-perustelut:

Useassa eri vaiheessa käytetty kosken vierellä sijainnut asuinpaikka, joka on ollut asutettuna ainakin kahtena Lapin eteläosissa huonosti tunnetussa vaiheessa. Harvinaisella kohteella on runsaasti tutkimuspotentiaalia.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000011960>

908. Hattuvaaran VARK-alue 100275

Kunta: Tervola

Kohde: Hattuvaara

Tyyppi: asuinpaikat

Ajoitus: kivikautinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Hattuvaaran pohjoisreunan hiekkapohjaisella terassilla on rivissä 15 asumuspainannetta. Varsinkin itäiset painanteet ovat kookkaita ja näyttäviä, länsiosassa hieman vaatimattomampia. Yksi painanne on tuhoutunut metsätöissä, muut ovat hyvässä kunnossa. Rannansiirtymiskronologian perusteella kohde ajoittuu kivikauden lopulle vaiheeseen, jossa asumuspainanteiden määrä laskee jyrkästi.

VARK-perustelut:

Kivikauden lopulle ajoittuva yli kymmenen asumuspainanteen kohde on harvinainen. Kohde on hyvin säilynyt. Sen nykyinen ympäristö havainnollistaa hyvin asutuksen sijoittumista ympäristöön.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=845010112>

909. Himovaara 101281

Kunta: Ylitornio

Kohde: Himovaara

Tyyppi: kivrakenteet

Ajoitus: ajoittamaton; esihistoriallinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Isolla rakka-alueella sijaitsevia isoja (3 kpl, koko noin 4 x 5 m, syvyys 0,6–1,0 m) ja pieniä (5 kpl, halkaisija 1,5–3,0 m, syvyys 0,3–0,8 m) rakkakuoppia. Kylmämuuratut ja tarkemmin ajoittamattomat rakenteet

sijaitsevat näyttävästi jyrkästi laskevan rakka-alueen reunalla.

VARK-perustelut:

Näyttävä ja hyvin säilynyt rakkakuoppakohde.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000011608>

910. Hirsikangas 101308

Kunta: Tervola

Kohde: Hirsikangas

Tyyppi: raaka-aineen hankintapaikat

Ajoitus: kivilautainen

Lyhyt kohdekuvaus:

Tuffiittipaljastuma (niin sanottua sädekiviliuskettä), jossa on laajalla alueella näkyviä merkkejä kiviaineksen louhinnasta. Kyseessä on neoliittiselle kivilaudelle ajoittuva louhos, jonka kiviaineksestä valmistettiin erityisiä pohjalaisia kiviesineitä (kirveitä, talttoja, tuuria). Laaja kohde (pituus 1,7 km, leveys 50 m) on ehdottomasti vaikuttavin Suomesta tunnetuista kivilautaisista tuffiittilouhoksista.

VARK-perustelut:

Laaja ja näyttävä kivilautainen liuskelouhos, josta saatavasta raaka-aineesta valmistettiin pohjalaisia esinetyyppejä.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=845010130>

911. Itärovan rautakauden kohteet 100287

VARK-alueen perustelu:

Samalla harjujonolla sijaitsevat vierekkäiset rautakautiset rökkiökohteet ja asuinpaikka muodostavat merkittävän kohdekokonaisuuden.

Kunta: Kemi

Kohde: Länkimaa 1

Tyyppi: asuinpaikat; hautapaikat; työ- ja valmistuspaikat

Ajoitus: rautakautinen

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=240010048>

Kunta: Kemi

Kohde: Itärova

Tyyppi: hautapaikat

Ajoitus: rautakautinen

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=240010062>

912. Jatulinlehto 101368

Kunta: Keminmaa
Kohde: Jatulinlehto
Tyyppi: kivistykset
Ajoitus: ajoittamaton; esihistoriallinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Rakkaan rakennettuja ajoittamattomia kivistykkelmiä, joista näyttävin on susihaudaksi tai saamelaiseksi uhripaikaksi tulkittu rakkaan kaivettu ja kylmämuuraamalla rakennettu kehävalli (halkaisija 10 m, vallin leveys 1,5 m, korkeus 1–1,3 m). Kehävallin sisäseinä on pystysuora. Muutama lähes vastaava rakenne tunnetaan Torniossa, jossa ne liittyvät vanhemman ja keskisen rautakauden kohteisiin. Kehävallin ympärillä on rakkakuoppia (13 kpl, halkaisija 1–2,5 m, syvyys 0,3–0,8 m), latomus (2 x 4 m) ja pieni kivikehä (laajuus 1,5 x 2,5 m).

VARK-perustelut:

Harvinainen susihaudaksi tai saamelaisperäiseksi uhripaikaksi tulkittu rakkaan rakennettu kehävalli on harvinainen ja näytävä kohdetyyppi. Kohteeseen liittyy myös muita rakenteita. Tarkemmin tutkimattomalla kohteella on runsaasti tutkimuspotentiaalia.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=241010001>

913. Joutsenlampi 2 101285

Kunta: Posio
Kohde: Joutsenlampi 2
Tyyppi: asuinpaikat
Ajoitus: kivikautinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Sisämaan pienten vesistöjen varrella sijaitseva mesoliittisen kivikauden asuinpaikka. Kohteesta on löydetty isketty kvartsisiesineistöä, palaneita kiviä ja runsaasti palanutta luuta, josta on saatu radiohiiliajoitus (6680–6480 eaa.).

VARK-perustelut:

Hyvin säilynyt mesoliittisen kivikauden asuinpaikka.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000018774>

914. Juutilaisenjärvi 101250

Kunta: Muonio
Kohde: Juutilaisenjärvi
Tyyppi: työ- ja valmistuspaikat
Ajoitus: ajoittamaton; esihistoriallinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Joen ja järven välisellä hiekkakankaalla sijaitseva ajoittamaton 21 kuopan pyyntikuoppasysteemi. Pyyntikuopat ovat pyöreitä tai soikeita (halkaisija 2–4 m, syvyys 0,5–1,2 m) ja osassa kupista on ympäröivä. Kohde on ajoittamaton.

VARK-perustelut:

Näyttävä ja kuoppapyyntiä hyvin havainnollistava kohde.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000009459>

915. Juuvaara 101369

Kunta: Kemijärvi

Kohde: Juuvaara

Tyyppi: kultti- ja tarinapaikat

Ajoitus: historiallinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Maisemallisesti hallitseva Juuvaara on perimätiedon mukaan muinainen uhripaikka. Vaaran laella mainitaan olleen useita vuosilukumäntyjä. Vanhin tietoon tullut vuosilukumerkintä on ollut 1783, jonka alla kirjaimet S M. Vanhimman kaiveruksen sisältämä puu on nykyisin katkennut latvasta. Paikan puissa on runsaasti myös nuorempia kaiveruksia.

VARK-perustelut:

Suhteellisen hyvin säilynyt uhripaikka, johon liittyy perimätietoa ja vanhoja rakenteita, on harvinainen kohdetyyppi. Kohde sijaitsee nykyisin luonnonsuojelualueella.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=320010072>

916. Juvakaisenmaa VARK-alue 100282

Kunta: Kolari

Kohde: Juvakaisenmaa

Tyyppi: raaka-aineen hankintapaikat

Ajoitus: historiallinen

Lyhyt kohdekuvaus:

1700-luvun rautamalnilouhos, joka liittyy Köngäksen ruukin toimintaan. Kaivosalueen kaivannot ja jätekivikasat ovat vaikuttava jäännös alueen varhaisesta teollisuudesta.

VARK-perustelut:

Ympäristöltään hyvin säilynyt ja vaikuttava louhoskohde. Konkreettinen jäännös Lapin teollisuuden varhaisvaiheista 1700-luvulla.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000009377>

917. Kaaranes 1-2 101247

Kunta: Pello
Kohde: Kaaranes 1-2
Tyyppi: asuinpaikat
Ajoitus: kivikautinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Laaja mesoliittisen eli esikeraamisen kivikauden asuinpaikka. Suuri osa asuinpaikasta on oletettavasti tuhoutunut hiekanotossa ja voimalaitosrakentamisessa, mutta osa asuinpaikasta on hyvin säilynyttä ja tutkimatonta.

VARK-perustelut:

Laaja mesoliittisen kivikauden loppuvaiheen asuinpaikka on tutkimuksellisesti merkittävä kohde myöhemmän maankäytön aiheuttamista vaurioista huolimatta.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=854010024>

918. Kaisankangas 101241

Kunta: Kemijärvi
Kohde: Kaisankangas
Tyyppi: asuinpaikat; työ- ja valmistuspaikat
Ajoitus: esihistoriallinen; historiallinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Yksi Suomen suurimmista pyyntikuoppakohteista, jossa noin 2,6 kilometrin pituisella matkalla on 140 muodoltaan pyöreää tai soikeaa pyyntikuoppaa (halkaisija 1,5–5 m, syvyys 0,3–1 m). Useissa erillisissä ketjuissa esiintyvät esihistorialliset pyyntikuopat ajoittuvat todennäköisesti pitkälle ajanjaksolle. Alueelta on tehty myös muutamia asuinpaikkalöytöjä (iskettyä kvartsia ja palanutta luuta). Kohde on harvinaisen laaja ja hyvin säilynyt, vaikka alueen keskiosa on osin hiekanoton tuhoamaa.

VARK-perustelut:

Yksi Suomen laajimmista pyyntikuoppakohteista, joka sijaitsee kohdetyypille ominaisesti suoalueiden välisellä hiekkapohjaisella kankaalla. Kohteen ympäristö ei ole juuri muuttunut pyyntikuoppien käyttöajasta. Hyvin säilyneet kuopat ovat näyttäviä.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=320010250>

919. Kalkkitörmä 101327

Kunta: Kolari
Kohde: Kalkkitörmä
Tyyppi: työ- ja valmistuspaikat
Ajoitus: historiallinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Tiivis yhdeksän kalkinpolttouunin ryväs, jota on käytetty vielä 1900-luvun alussa. Kalkkiuunien seinämät on kylmämuurattu kivistä. Niiden laajuus vaihtelee 5 x 7 m ja 2,5 x 4 metrin välillä, ja niiden syvyys on 2–3,5 metriä.

VARK-perustelut:

Tiivis ja näyttävä historiallisen ajan talonpoikaisen kalkinpolton muinaisjäänös.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000009373>

920. Kalliojärvi 3 101255

Kunta: Kemijärvi

Kohde: Kalliojärvi 3

Tyyppi: asuinpaikat

Ajoitus: kivikautinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Kalliojärven rannalla kangasmaastossa sijaitseva mesoliittisen kivikauden asuinpaikka. Kohteesta on löytöinä iskettyä kvartssia ja palanutta luuta. Se on ajoitettu radiohiilimenetelmällä 6200–6000 eaa.

VARK-perustelut:

Jokseenkin harvinainen sisämaassa sijainnut mesoliittisen kivikauden asuinpaikka, jolla on suuri tutkimuspotentiaali. Kohteen luonnonympäristö on pysynyt pääpiirteissään samalaisena kuin jo se oli jo kivikaudella.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000029306>

921. Kallio-oja 101299

Kunta: Kemijärvi

Kohde: Kallio-oja

Tyyppi: kultti- ja tarinapaikat

Ajoitus: historiallinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Kohteessa on yhteensä seitsemän helmenkalastukseen liittyväksi tulkittua puusta veistettyä ns. keropäätä. Ne on veistetty aikanaan elävään puuhun, joka on katkaistu ja veistetty ihmisen päätä muistuttavaksi. Parhaiten säilyneessä kaiverrus ANNO 1838. Kannon juurella ja sen ympäristössä näkyy yhä raakkujen kuoria noin kymmenen metrin laajuusella alueella.

VARK-perustelut:

Harvinainen historiallisen ajan raakunpyyntiin liittyvä kohde, joka on mahdollisesti myös uskomuksellinen kohde eli seita. Ympäristö on pääosin säilynyt alkuperäisenä. Kohde on harvinainen ja edustaa arkeologisesti tutkimatonta kohdetyyppiä.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000015985>

922. Kannala 101298

Kunta: Ylitornio

Kohde: Kannala

Tyyppi: asuinpaikat

Ajoitus: historiallinen; keskiaikainen; rautakautinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Tornionlaakson kiinteän asutuksen alun tutkimuksen avainkohde, jossa on ollut asutusta rautakauden lopulta alkaen. Kaivauksissa on tutkittu talonpohjia, kellarikuoppia ja raudanvalmistuspaikka. Paikalta on tehty merkittäviä löytöjä, kuten esimerkiksi hiiltynyt keskiaikainen harava, jonka ornamenteille löytyy vastineita idästä Karjalan ja Novgorodin suunnalta.

VARK-perustelut:

Valtakunnallisesti merkittävässä kulttuuriympäristössä sijaitseva merkittävä keskiaikainen asuinpaikka, jonka juuret ulottuvat rautakauden lopulle. Kohde tutkimuksellisesti hyvin merkittävä, ja sillä on yhä melko paljon tutkimuspotentiaalia.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000009929>

923. Karjalainen 101251

Kunta: Posio

Kohde: Karjalainen

Tyyppi: asuinpaikat

Ajoitus: historiallinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Metsässä, järveen laskevan moreenirinteen yläosassa sijaitseva historiallisen ajan talonpaikka, jossa on havaittavissa kaksi kivistä uuninrauniota (3 x 4 m, 4 x 5 m, korkeus 1 m) ja kellarikuoppia. Osa kohteesta on todennäköisesti vaurioitunut äestyksessä. Talonpaikan oletetaan ajoittuvan 1600-luvulle.

VARK-perustelut:

Hyvin säilynyt ja verrattain hyvä esimerkki 1600-luvun talonpaikasta.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000018975>

924. Kauvonkankaan asumuspainanteet 100276

VARK-alueen perustelu:

Kauvonkankaan neoliittisen kivikauden asumuspainannekokonaisuuteen kuuluu kaksi vierekkäistä laajaa asumuspainannekohdetta, joissa on yhteensä liki 300 asumuspainannetta.

Kunta: Tervola

Kohde: Siirtola

Tyyppi: asuinpaikat

Ajoitus: kivikautinen

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=845010094>

Kunta: Tervola

Kohde: Kankaanjänkä

Tyyppi: asuinpaikat

Ajoitus: kivikautinen

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=845010098>

925. Keminmaan kirkko 101284

Kunta: Keminmaa

Kohde: Keminmaan kirkko

Tyyppi: hautapaikat; kirkkorakenteet

Ajoitus: historiallinen; keskiaikainen

Lyhyt kohdekuvaus:

Kemijoen varrella sijaitseva 1500-luvun alussa rakennettu kivikirkko, joka jäi autiokirkoksi 1700-luvun lopulla. Kirkkoa ympäröivä hautausmaa jäi pois käytöstä sata vuotta myöhemmin. Kirkon erikoisuutena on lattian alle tehdyt hautaukset, joiden vainajista osa on säilynyt muumioituneina. Tunnetuin haudattu on muumioitunut kirkkoherra Rungius (k. 1629).

VARK-perustelut:

Lähes alkuperäisessä asussa säilynyt autiokirkko, jonka muumioituneita vainajia sisältäviä kirkkohautauksia on tutkittu kattavasti. Poikkeuksellisella ja harvinaisella kohteella on yhä runsaasti tutkimuspotentialia.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000014855>

926. Kenttäranta 101292

Kunta: Muonio

Kohde: Kenttäranta

Tyyppi: asuinpaikat

Ajoitus: historiallinen; kivikautinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Yhä käytössä oleva kalakenttä, jonka käyttöhistoria ulottune 1500-luvulle. Alueella on vanhoja perinteisiä kalatupia ja lisäksi kivikautinen asuinpaikka alueen keskiosassa. Vanhimmat pirtit poltettiin ilmeisesti venäläisten toimesta vuonna 1592. Osa nykyisistä pirteistä lienee ainakin osittain rakennettu jo 1600–1700-luvuilla. Pirttien seinissä erottuu eri-ikäisiä kaiveruksia.

VARK-perustelut:

Monimuotoinen ja hyvin säilynyt kohde, jolla on paljon tutkimuspotentialia. Kohteen ympäristö ja

maisema ovat pysyneet muuttumattomina.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=498010052>

927. Kermajupon muinaisjäännökset 100281

VARK-alueen perustelu:

Näyttävä pyyntiin ja säilöntään liittyvä kokonaisuus koostuu rinteessä sijaitsevasta rakkakuoppa-alueesta ja sen vieressä rakan ja vesistön välisellä tasanteella sijaitsevasta pyyntikuoppaketjusta.

Kunta: Ylitornio

Kohde: Kermajuppo

Tyyppi: työ- ja valmistuspaikat

Ajoitus: ajoittamaton; esihistoriallinen; historiallinen

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000011593>

Kunta: Ylitornio

Kohde: Kermajuppo 2

Tyyppi: kivirakenteet

Ajoitus: ajoittamaton; esihistoriallinen; historiallinen

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000024600>

928. Kierivaara pohjoisrinne 101280

Kunta: Ylitornio

Kohde: Kierivaara pohjoisrinne

Tyyppi: kivirakenteet; työ- ja valmistuspaikat

Ajoitus: historiallinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Omaleimaisia kiviaidalla aidattuja pieniä peltotarhoja (alueen laajuus 90 x 170 m), jotka sijaitsevat pohjoiseen laskevassa moreenirinteessä (niin sanottuja vaara- tai lapintarhoja). Tarhamaisten aitarakenteiden vieressä on muutama raivausröykkiö, ja kiviaitaan on rakennettu ainakin yksi kylmämuurattu uunirakenne. Peltojen ajoituksesta ei ole tarkempaa tietoa, mutta ne ovat merkittyinä ainakin vuoden 1737 isojakokarttaan. Kohde on vaikuttava kokonaisuus, joka tällä hetkellä on kasvamassa umpeen sammalen ja varvikon peittäessä kiviaidat.

VARK-perustelut:

Pohjoiseen viettävässä rinteessä sijaitsevat kiviaidoin rajatut peltotarhat ovat omaleimainen ja mielenkiintoinen pohjoisen maatalouden sopeuma. Kohde on merkittynä 1730-luvun isojakokarttaan, mutta sen tarkempi ajallinen syvyys ei ole tiedossa. Kohde on harvinainen ja poikkeuksellisen hyvin säilynyt.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000009931>

929. Kiimamaa 101291

Kunta: Keminmaa

Kohde: Kiimamaa

Tyyppi: asuinpaikat; hautapaikat; työ- ja valmistuspaikat

Ajoitus: pronssikautinen; rautakautinen; varhaismetallikautinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Esiroomalaiselle rautakaudelle ajoittuva rökkiöalue, asuinpaikka ja keittokuoppa. Rökkiöt (8–9 kpl, pyöreitä ja pitkulaisia, pisin sivu 3–5 m, korkeus noin 0,5 m) sijaitsevat moreeniharjanteen laen rakassa, ja asuinpaikka sijaitsee harjanteen juurella tasaisella hiekka-alueella. Tutkituista haudoista on löydetty palaneita ihmisen luita. Asuinpaikalta on tutkittu keittokuoppa ja löydetty rautakauden alkuun ajoittuvaa keramiikkaa, kvartsiesineitä ja palanutta luuta.

VARK-perustelut:

Harvinaisen näyttävä esiroomalaisen rautakauden kohde, jolta on tutkimustietoa. Kohde sijaitsee näyttävällä paikalla, joka tukee asutusaikaisen ympäristön ymmärtämistä.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=241010023>

930. Kirkkopahta 101360

Kunta: Muonio

Kohde: Kirkkopahta

Tyyppi: kultti- ja tarinapaikat

Ajoitus: ajoittamaton; historiallinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Siirtokivilohkare, joka on toiminut seitana, palvospaikkana. Tutkimusten perusteella eläinperäisten tuotteiden uhraustoiminta on keskittynyt kivien lounaispuolelle lipan kohdalle.

VARK-perustelut:

Kirkkopahtan seita on ympäristöstä poikkeava siirtokivilohkare, jolla suoritetuista eläinperäisistä uhreista on sekä kirjallista tietoa että arkeologista tutkimusnäyttöä.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000009401>

931. Kolopetäjä itä 101269

Kunta: Tervola

Kohde: Kolopetäjä itä

Tyyppi: asuinpaikat

Ajoitus: kivikautinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Neoliittisen kivikauden asuinpaikka, jossa on isoja ja selkeitä asumuspainanteita (halkaisija 7–10 m). Hyvin säilynyt kohde sijaitsee pohjaltaan eheässä hiekkapohjaisessa metsässä. Kohde ajoittuu korkeuden

perusteella tyypillisen kampakeramiikan aikaan, eli on hieman vanhempi kuin Tervolan laajimmat asumuspainanekohteet.

VARK-perustelut:

Näyttävä ja hyvin säilynyt rantakorkeuden perusteella tyypillisen kampakeramiikan aikainen isojen asumuspainanteiden kohde. Kohteen ympäristö havainnollistaa hyvin asutuksen sijoittumista ympäristöön.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000023855>

932. Kotilampi ja Laukku 1 101267

Kunta: Posio

Kohde: Kotilampi ja Laukku 1

Tyyppi: asuinpaikat; työ- ja valmistuspaikat

Ajoitus: kivikautinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Mesoliittisen kivikauden järvenranta-asuinpaikka, joka on ajoitettu välille 7310–6810 eaa. Metsässä asuinpaikan taustalla on pyöreitä ja soikeita pyyntikuoppia (6 kpl, halkaisija 2–5 m, syvyys 30–70 cm). Pyyntikuoppia ei ole tutkittu tai ajoitettu tarkemmin.

VARK-perustelut:

Asuinpaikka edustaa alueensa varhaisinta tunnettua jääkauden jälkeistä asutusta, ja sillä on runsaasti tutkimuspotentiaalia.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000018779>

933. Kultikangas 101306

Kunta: Ranua

Kohde: Kultikangas

Tyyppi: asuinpaikat; työ- ja valmistuspaikat

Ajoitus: kivikautinen; rautakautinen; varhaismetallikautinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Laaja kautta esihistorian asuttuna ollut järvenranta-asuinpaikka sijaitsee hiekkakankaalla kapean salmen rannalla. Suurin osa löydöistä on vaikeasti ajoitettavaa iskettyä kvartsia ja liusketta. Tutkimuksissa löydetty saviastian palat ajoittuvat varhaiselle (Sär-1 -keramiikkaa) ja keskiselle neoliittiselle kivikaudelle (tyypillistä kampakeramiikkaa) sekä varhaismetallikaudelle (Sär-2 -keramiikkaa). Tutkitut ja radiohiiliajoitetut liedet ja kuopanteet ajoittuvat mesoliittiselle kivikaudelle (6450–5980 eaa.), varhaismetallikaudelle (920–430 eaa.) ja sekä keskiseen (70–680 jaa.) että myöhäiseen rautakautteen (680–1170 eaa.). Asuinpaikan alueella on lisäksi oletettavasti esihistoriallisia pyyntikuoppia (12 kpl, halkaisija 2–4,5 m, syvyys 0,5–1 m).

VARK-perustelut:

Laaja ja läpi esihistorian käytössä ollut asuinpaikka, jolla on runsaasti tutkimuspotentiaalia. Salmen rannalla, kalastukseen soveltuvalla paikalla sijaitsevan kohteen ympäristö ei ole juuri muuttunut vuosituhansien

aikana.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=683010037>

934. Kurjenpolvi 101302

Kunta: Kittilä
Kohde: Kurjenpolvi
Tyyppi: hautapaikat
Ajoitus: historiallinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Todennäköisesti 1680-luvulla perustettu historiallinen hautausmaa, jonka käyttö on päättynyt uuden kirkon valmistuttua vuonna 1778. Hyvin säilynyt kohde edustaa varhaista kristillistä hautausperinnettä Pohjois-Suomessa. Se on yksi harvoista kohdetyypin kohteista, joita on tutkittu arkeologisesti. Alueella näkyy maanpinnalle hautakuoppia, ja kalmistoalue on rajattuna aidalla. Paikalta on tutkittu hirsisalvoksinen hautahuone, johon oli haudattu 25 vainajaa.

VARK-perustelut:

Kittilän varhaisin kristillinen hautausmaa. Kohde ympäristöineen on hyvin säilynyt.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=261010053>

935. Kyläjoki 101351

Kunta: Savukoski
Kohde: Kyläjoki
Tyyppi: asuinpaikat
Ajoitus: historiallinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Metsässä sijaitseva historiallisen ajan asuinpaikka, jossa on maanpinnalle näkyviä tupasijoja, liesikiveyksiä ja kuopparakenteita (osa kellareita). Kyseessä on todennäköisesti vuoden 1642 karttaan merkitty Kemikylä (Kemi Lappmark). Paikalta on nostettu luvattomassa metallinilmaisintoiminnassa toista sataa 1600–1700-luvuille ajoittuvaa esinelöytöä.

VARK-perustelut:

Historiallisen ajan asuinpaikka, jonka esineistö vastaa pitkälti tunnettujen talvikylien löytöjä. Luvattomasta metalliesineiden kaivelusta huolimatta kohde on erittäin hyvin säilynyt.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=742010047>

936. Kyläselkä 101335

Kunta: Sodankylä

Kohde: Kyläselkä
Tyyppi: asuinpaikat
Ajoitus: historiallinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Historiallisen ajan talvikylä, joka on ollut käytössä 1600-luvun loppupuolelta 1700 alkupuolelle. Hyvin säilyneessä kohteessa on nähtävillä useita hirsirakennusten nurkkaliesien jäänteitä (20 kpl, sivut 2,5–4 m), kuoppia (15 kpl, koko 2 x 2 – 2,5 x 4 m, syvyys noin 50 cm) ja yksi kodanpohja (5 x 6 m, liesi keskellä). Kyseessä on viimeisiä Sompion saamelaisten käyttämiä talvikylä.

VARK-perustelut:

Hyvin säilynyt ja tutkimuksellisesti merkittävä saamelaisten talvikylä.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=758010035>

937. Laivajärven pronssi- ja rautakauden kohteet 101235

VARK-alueen perustelu:

Entisen Laivajärven ympäristössä sijaitsevat pronssi- ja rautakaudelle ajoittuvat asuinpaikat ja kivirakenteet muodostavat poikkeuksellisen näytävän ja ominaisuuksiltaan harvinaisen kokonaisuuden.

Kunta: Tornio

Kohde: Rakanmäki

Tyyppi: asuinpaikat; kivirakenteet

Ajoitus: ajoittamaton; rautakautinen; varhaismetallikautinen

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=851010002>

Kunta: Tornio

Kohde: Lapinkula

Tyyppi: hautapaikat

Ajoitus: pronssikautinen

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000000993>

Kunta: Tornio

Kohde: Susihaudanmäki

Tyyppi: asuinpaikat; kivirakenteet; työ- ja valmistuspaikat

Ajoitus: ajoittamaton; rautakautinen; varhaismetallikautinen

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000000994>

938. Lappeankangas 101264

Kunta: Kolari

Kohde: Lappeankangas

Tyyppi: työ- ja valmistuspaikat

Ajoitus: historiallinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Näyttävä ja monimuotoinen historiallisen ajan hiilimiilualue. Yli 20 malliltaan vaihtelevaa miilua (halkaisija 5–15 m) sijaitsevat tasaisella kankaalla. Kohde on tuottanut hiiliä Köngäksen ruukin tarpeisiin (toiminnassa 1600-luvulta 1800-luvulle).

VARK-perustelut:

Näyttävä ja monimuotoinen hiilimiilukohde. Kohde liittyy Tornionlaakson varhaiseen teollisuushistoriaan.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000009378>

939. Latvajärvi 101300

Kunta: Kittilä

Kohde: Latvajärvi

Tyyppi: asuinpaikat

Ajoitus: rautakautinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Suorakaiteenmuotoinen liesilatamus (1 x 1,8 m), jota ympäröi matalan maavallin jäännökset. Kyseessä on myöhäiseen rautakauteen ajoittuva saamelaisten asuinpaikka, jossa liettä ympäröi todennäköinen kodan reunan maavalli.

VARK-perustelut:

Täysin säilynyt ja suhteellisen harvinainen kohde, jossa on runsaasti tutkimuspotentiaalia. Kohteen ympäristö on säilynyt samanlaisena käyttöajasta nykypäivään.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000025919>

940. Luntanginkankaan kivikauden asuinpaikat 100274

VARK-alueen perustelu:

Vierekkäin sijaitsevat varhaismesoliittisen kivikauden asuinpaikat edustavat alueen vanhinta asutusta.

Kunta: Kolari

Kohde: Luntanginkangas 1

Tyyppi: asuinpaikat

Ajoitus: kivikautinen

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000018949>

Kunta: Kolari Muonio

Kohde: Luntanginkangas 2

Tyyppi: asuinpaikat

Ajoitus: kivikautinen

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000018950>

941. Manolaissaaren kohteet 101224

VARK-alueen perustelu:

Kitisen varrella sijaitsevassa saarella on varhaismetallikautinen asuinpaikka ja historiallisen ajan väliaikaishautausmaa, jotka muodostavat yhdessä yhtenäisen alueen.

Kunta: Pelkosenniemi

Kohde: Manolaissaari 1

Tyyppi: asuinpaikat

Ajoitus: varhaismetallikautinen

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000008898>

Kunta: Pelkosenniemi

Kohde: Manolaissaari 2

Tyyppi: hautapaikat

Ajoitus: historiallinen

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000011384>

942. Marikkovaara 101376

Kunta: Rovaniemi

Kohde: Marikkovaara

Tyyppi: hautapaikat

Ajoitus: rautakautinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Rautakauden lopulle ristiretkiaikaan noin 1200 jaa. ajoittuva kohde, josta on tehty hautauksiin viittaavia löytöjä. Ensimmäiset löydöt tehtiin jo vuonna 1897 (miekka, kaksi kirvestä ja kaksi keihäänkärkeä). 2000-luvulla metallinilmaisimen käyttö toi esiin lisää löytöjä (muun muassa veitsiä ja nuolenkärkiä) ja maastosta havaittiin myös yksi matala kivilatomus (2 x 2 m). Kyseessä on todennäköisesti rautakauden lopulle ajoittuva laaja alue, jossa hautauksia on tehty lähelle maan pintaa.

VARK-perustelut:

Merkittävä rautakauden lopun kohde, joka syventää alueen asutushistorian ymmärtämistä. Maisemallisesti kohde on näyttävässä paikassa ja sen ympäristö tukee kohteen ymmärtämistä.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000016629>

943. Mikonahon kivikauden kohteet 100278

VARK-alueen perustelu:

Kaksi laajaa neoliittisen kivikauden asuinpaikkaa ja viereinen saman ikäinen liuskelouhos.

Kunta: Tervola

Kohde: Mikonaho 1

Tyyppi: asuinpaikat

Ajoitus: kivikautinen

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=845010085>

Kunta: Tervola

Kohde: Rakkaviita

Tyyppi: raaka-aineen hankintapaikat

Ajoitus: kivikautinen

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=845010129>

Kunta: Tervola

Kohde: Mikonaho 3

Tyyppi: asuinpaikat

Ajoitus: kivikautinen

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000011853>

944. Mukkala 101244

Kunta: Savukoski

Kohde: Mukkala

Tyyppi: hautapaikat

Ajoitus: historiallinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Historiallisen ajan ruumiskalmisto, joka sijaitsee tilan pihapiirissä ja hiekkapohjaisella viljelysmaalla. Paikalta on tutkittu kaivauksin kahdeksan ruumishautaa. Hautauksissa on sekä kristillisiä (paaluun iskettyjä pieniä rautaisia hautaristejä) että pakanallisia piirteitä (esineellisiä hautauksia). Löydöt sisältävät rahoja, ketjuja, pronssi- tai kuparirenkaita, hopeasormuksia, veitsiä ja tulusrautoja. Vainajat ovat sekä miehiä että naisia. Suurin osa vainajista on haudattu arkuissa, mutta yksi vainaja on haudattu taljaan käärittynä. Hautauksista löydettyjen rahojen perusteella kalmisto ajoittuu 1600-luvulle.

VARK-perustelut:

Erittäin harvinainen historiallisen ajan ruumiskalmisto edustaa tyyppiä, jossa pakanallinen hautaustapa on muuttumassa kristilliseksi. Kohteella on runsaasti tutkimuspotentiaalia.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=742010007>

945. Myllylampi 101259

Kunta: Posio

Kohde: Myllylampi

Tyyppi: asuinpaikat; asuinpaikat; työ- ja valmistuspaikat

Ajoitus: historiallinen; kivikautinen; varhaismetallikautinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Varhaismetallikautinen asuinpaikka, jolta on myös varhaiseen raudanvalmistukseen liittyviä löytöjä (rautakuonaa, uunin vuoraussavea). Asuinpaikalta on löydetty asbesti- ja luusekoitteisia

varhaismetallikaudelle ajoittuvia saviastian paloja, palanutta luuta ja kvartsia. Asuinpaikalla on saattanut olla myös kivikautista asutusta. Paikalta on löydetty kaksi liesikiveystä ja yksi pyyntikuoppa (halkaisija 4 m, syvyys 50 cm).

VARK-perustelut:

Varhaismetallikautinen asuinpaikka ja raudanvalmistuspaikka, joka liittyy raudankäytön ja -valmistuksen varhaisimpaan vaiheeseen Suomessa. Kohde on poikkeuksellisen merkittävä, vaikka noin puolet sen alueesta on vaurioitunut metsähakkuita seuranneessa äestyksessä.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=614010046>

946. Oravaisensaari 101294

Kunta: Tornio

Kohde: Oravaisensaari

Tyyppi: asuinpaikat

Ajoitus: historiallinen; keskiaikainen

Lyhyt kohdekuvaus:

Saarella sijaitseva keskiajan ja uudenajan alun asuinpaikka, joka on keskeisessä asemassa selvittäessä alueen kiinteän asutuksen syntyä. Saarella tiedetään asuneen rikkaita lapinvoutisukuja ainakin 1500-luvulta eteenpäin. Alueen kaivauksissa paljastettiin useita rakennuksen pohjia, joista vanhimmat ajoittuvat todennäköisesti 1400–1500-luvuille ja nuorimmat 1700-luvulle. Löytöaineistossa on paljon keskiaikaista esineistöä, kuten yli 600 1400-luvun hopearahaa (peltoon hajonnut kätkö), kehäsolki, jalkajousen nuolenkärkiä, kivisavikeramiikkaa ja lyijyplombi.

VARK-perustelut:

Tutkimushistoriallisesti merkittävä kohde, josta on löydetty suuri osa alueen keskiaikaisesta esineistöstä. Laajoista tutkimuksista huolimatta kohteella on yhä tutkimuspotentiaalia.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=851500004>

947. Pakasaivo, Lapin helvetti 101304

Kunta: Muonio

Kohde: Pakasaivo, Lapin helvetti

Tyyppi: kultti- ja tarinapaikat

Ajoitus: ajoittamaton; historiallinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Pieni rotkojärvi, jonka rannasta nousee jyrkkä kallio. Saamelaisten seita, jota pidetty perinteisenä pyhänä palvospaikkana.

VARK-perustelut:

Pakasaivon seita on näyttävä pyhä paikka, jossa rotkojärvi ja sen vieressä nouseva kallio (jolla uhripaikka on sijainnut) muodostavat hienon pyhän luonnonpaikan kokonaisuuden.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=498010010>

948. Pihtilampi 101260

Kunta: Savukoski
Kohde: Pihtilampi
Tyyppi: asuinpaikat
Ajoitus: historiallinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Historiallisen ajan saamelaisten talvikylä, jossa on havaittavissa neljä kodan pohjaa (halkaisija 5–6,5 m). Kodanpohjat erottuvat matalina kivikehien reunustamina painanteina (muoto vaihtelee pyöreästä kuusikulmaisen kautta neliöön), joiden keskellä erottuu liesikiveystä. Kohde sijaitsee metsässä moreenikumpareella Pihtilammen läheisyydessä. Talvikylä ajoittuu todennäköisesti 1500- tai 1600-luvuille.

VARK-perustelut:

Historiallisen ajan saamelainen talviasuinpaikka, jonka rakenteet erottuvat maastossa selkeästi. Rakenteiltaan ja ympäristöltään hyvin säilynyt kohde.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=742010046>

949. Piispankivi 101246

Kunta: Tornio
Kohde: Piispankivi
Tyyppi: kivrakenteet
Ajoitus: keskiaikainen

Lyhyt kohdekuvaus:

Upsalan ja Turun hiippakuntien välinen rajapyykki sijaitsee ulkosaaristossa pienen saaren korkeimmalla laella. Kivistä ladottu pohjaltaan nelikulmainen rajamerkki (pisin sivu 6 m, korkeus 2,5 m) on toiminut historiallisella ajalla myös merimerkkinä, minkä takia sen länsisivu on ollut maalattuna valkoiseksi ja sen päälle on ollut pystytettynä puurakenne. Rajamerkki on oletettavasti pystytetty 1300-luvun puolivälissä. Kohteeseen kuuluu myös kaksi rakkakuoppaa, ja todennäköisesti vanhan merimerkin tukiröykkiötä.

VARK-perustelut:

Hyvin säilynyt ja näyttävä kohde edustaa Suomen vanhimpia maastoon merkittyjä rajalinjoja. Sen on historiallisesti merkittävä muinaisjäänös.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=851010117>

950. Pikkutaivaankangas 101309

Kunta: Pello

Kohde: Pikkutaivaankangas
Tyyppi: kivirakenteet; työ- ja valmistuspaikat
Ajoitus: historiallinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Historiallisen ajan pienialainen peltoalue, jossa pyöreitä ja pitkulaisia viljelyröykkiöitä. Kohde on tulkittu niin sanotuksi vaarapelloksi, joka suojasi viljaa hallaa vastaan ja jota käytettiin siemenviljan viljelyyn. Radiohiiliajoitusten perusteella kohde ajoittuu 1400–1700-luvuille.

VARK-perustelut:

Historiallisella ajalla pohjoisiin olosuhteisiin sopeutunut vaarapello.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=854010011>

951. Pirttivaara luode 101282

Kunta: Rovaniemi
Kohde: Pirttivaara luode
Tyyppi: asuinpaikat; työ- ja valmistuspaikat
Ajoitus: esihistoriallinen; kivikautinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Mesoliittisen kivikauden asuinpaikka, joka on ajoitettu 7540–7330 eaa. Nykyisin noin 185 metriä merenpinnan yläpuolella sijaitseva asuinpaikka on ollut asutusaikana Itämeren edeltäneen kehitysvaiheen, Ancyliusjärven rannalla. Kohteessa on myös pyyntikuoppia, joiden tarkempi ajoitus ei ole tiedossa.

VARK-perustelut:

Alueensa vanhin tunnettu mesoliittisen kivikauden asuinpaikka, jossa on runsaasti tutkimuspotentiaalia jäljellä. Kohteen ympäristö ja maisema ovat säilyneet melko hyvin.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000011621>

952. Porkkavaaran rajalinja 101313

Kunta: Kolari Kittilä Rovaniemi
Kohde: Porkkavaaran rajalinja
Tyyppi: kivirakenteet
Ajoitus: historiallinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Lapinmaan rajamerkki 1700-luvulta. Rajamerkki koostuu pohjaltaan salmiakin muotoisesta kivistä ladotusta päämerkistä ja rajan kulkusuuntia osoittavista viisarikivistä (6 kpl).

VARK-perustelut:

Poikkeuksellisen näyttävä ja monimuotoinen 1700-luvun rajamerkki, johon liittyy useita viisarikiviä. Tornion ja Kittilän välinen Lapinmaanraja periytyy mahdollisesti jo keskiajalle.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000009380>

953. Puntarikero 101286

Kunta: Posio
Kohde: Puntarikero
Tyyppi: kivirakenteet
Ajoitus: historiallinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Pikku-Palotunturin laella sijaitseva pyramidinmuotoinen kivistä ladottu rajamerkki (halkaisija 1,8 m, korkeus 1,2 m), joka on yhdistetty 1600-luvulta alkaen kirjallisissa lähteissä ja kartoissa esiintyvään perinteiseen Kemin pitäjää ja Kemin Lappia erottaneeseen Puntarikeron rajapaikkaan.

VARK-perustelut:

Kyseessä on niin sanottu "Lapin ja lannan" rajan rajamerkki, joka määritteli lappalaisten ja uudisasukkaiden oikeudet. Rajamerkki on syntynyt 1600-luvulla. Latomus on näyttävä, vaikka sen luoteissivu on lauennut.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000018984>

954. Pyhäjärvi-Ulvomaselkä 101253

Kunta: Kittilä
Kohde: Pyhäjärvi-Ulvomaselkä
Tyyppi: asuinpaikat
Ajoitus: historiallinen; rautakautinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Hyvin säilyneitä historiallisen ajan turvekotien jäännöksiä (3 kpl, koko 2,6 x 4,7 m – 4,4 x 5,4 m, syvyys noin 50 cm, vallin korkeus noin 30 cm), joiden ympäristössä on useita pienempiä kuoppajäänteitä (mahdollisia kuoppaliesiä, halkaisija noin 1 m). Kohde sijaitsee hiekkapohjaisella terassilla järven rannalla. Kohde ajoittuu todennäköisesti 1600- tai 1700-luvulle.

VARK-perustelut:

Autioitunut ja hyvin säilynyt turvekotien jäännöksiä sisältävä historiallisen ajan asuinpaikka, jonka ympäristö on pysynyt muuttumattomana. Kohteella on runsaasti tutkimuspotentiaalia.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000025949>

955. Rajakari 101364

Kunta: Keminmaa
Kohde: Rajakari
Tyyppi: kivirakenteet

Ajoitus: historiallinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Poikkeuksellisen vanha ja pitkään käytössä ollut historiallinen rajamerkki. Kemijokisuun pienellä saarella sijaitsevan maakivi on toiminut Kemin ja Tornion rajan lähtöpisteenä. Kiveen on hakattuna rajaviiva ja kruununmerkki. Vuoden 1786 rajankäynnin yhteydessä kiveen hakattiin kaikki rajan vahvistaneiden rajakäyntien vuodet (1596, 1686, 1786). Rajamerkki on toiminut myös Uppsalan ja Turun hiippakuntien välisen rajan merkinä.

VARK-perustelut:

Yhä kuntien välisellä rajalla sijaitseva kuntien ja hiippakuntien rajamerkki on ollut dokumentoidusti käytössä jo 1500-luvulta lähtien.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000019223>

956. Rovavaaran muinaisjäännökset 100280

VARK-alueen perustelu:

Ainakin osin varhaismetallikaudelle ajoittuva keittokuoppa- ja pyyntikuoppa-alue, joka muodostaa yhdessä viereisessä kivikossa sijaitsevien säilytykseen käytettyjen rakkakuoppien kanssa kohdekokonaisuuden.

Kunta: Keminmaa

Kohde: Hietakaula

Tyyppi: työ- ja valmistuspaikat

Ajoitus: esihistoriallinen; varhaismetallikautinen

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=241010061>

Kunta: Keminmaa

Kohde: Rovavaara 6

Tyyppi: asuinpaikat; työ- ja valmistuspaikat

Ajoitus: varhaismetallikautinen

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=241010119>

Kunta: Keminmaa

Kohde: Rovavaara 7

Tyyppi: kivrakenteet

Ajoitus: ajoittamaton; esihistoriallinen

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=241010120>

Kunta: Keminmaa

Kohde: Rovavaara 8

Tyyppi: kivrakenteet

Ajoitus: ajoittamaton; esihistoriallinen

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=241010121>

957. Selkä-Sarvi 101320

Kunta: Kemi
Kohde: Selkä-Sarvi
Tyyppi: asuinpaikat; kulkuväylät; taide, muistomerkit
Ajoitus: historiallinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Perämeren kansallispuiston saarella sijaitseva kalastajakylä, jossa on runsaasti kalastajakylään liittyviä 1500–1800-luvuille ajoittuvia rakenteita kuten useita rakennusten pohjia, pookeja, kaivo, aallonmurtaja, venevalkamia, hakkauksia ja aurinkokello.

VARK-perustelut:

Perämeren kansallispuiston laajin ja yhtenäisin kalastajakylän eriaikaisesta toiminnasta kertova muinaisjäännösalue. Laajuudessaan ja monipuolisuudessaan harvinainen kohde, jolla paljon tutkimuspotentiaalia.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=240010047>

958. Sirkonkankaan asumuspainanteet 100277

VARK-alueen perustelu:

Kolmen vierekkäisen neoliittiselle kivikaudelle ajoittuvan asumuspainannekohteen muodostama vaikuttava kokonaisuus, jossa on yhteensä yli sata asumuksen pohjaa.

Kunta: Tervola
Kohde: Sirkonkangas 1
Tyyppi: asuinpaikat
Ajoitus: kivikautinen
Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=845010102>

Kunta: Tervola
Kohde: Sirkonkangas 2
Tyyppi: asuinpaikat
Ajoitus: kivikautinen
Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=845010122>

Kunta: Tervola
Kohde: Korpela
Tyyppi: asuinpaikat
Ajoitus: kivikautinen
Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=845010123>

959. Sunnarborg 101321

Kunta: Keminmaa
Kohde: Sunnarborg

Tyyppi: maarakenteet

Ajoitus: keskiaikainen; rautakautinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Kohde on päältä tasainen maakumpu (halkaisija 3, 8 m, korkeus 1 m), jota ympäröi vallihauta ja maasta tehty kehävalli (kuusikulmainen, halkaisija 13 m, korkeus 1 m). Kohteen käyttötarkoitus epävarma, mutta siihen liittyy vanhaa perimätietoa ja tutkimusta sotavarustuksesta, sotilaiden hautauksesta, rakennuksesta ja susihaudasta. Vallit rakennettu vuoden 1908 tutkimusten mukaan hiekkamaasta. Kohteen on oletettu ajoittuvan rautakauden lopulle tai keskiajalle.

VARK-perustelut:

Ainutlaatuinen ja maastossa näyttävä kehävallillinen kohde, joka täydentää Keminmaan keskiaikaisten kohteiden kokonaisuutta. Kohteessa on runsaasti tutkimuspotentiaalia.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=241010007>

960. Taatsi ja Taatsinkirkko 101239

Kunta: Kittilä

Kohde: Taatsi ja Taatsinkirkko

Tyyppi: kultti- ja tarinapaikat; työ- ja valmistuspaikat

Ajoitus: historiallinen; rautakautinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Taatsin seidan palvoskivi on kymmenisen metriä korkea luontainen pykälittäin ylöspäin kapeneva kivipatsas. Ylimpänä patsaalla on ollut neljäntuulen lakkia muistuttava kivi, joka on sittemmin vieritetty alas. Taatsinkirkko on pystysuora järvestä kohoava kalliopahta. Vuonna 2008 seitakiven ympäristöä tutkittiin koepistoin, joista paljastui luulöytöjä (peuraa, lintua ja kalaa). Löytöjen radiohiiliajoitukset vaihtelivat rautakauden lopulta ristiretkiajalta (1045–1220 jaa.) historialliselle ajalle (1690–1920 jaa.).

VARK-perustelut:

Yksi Lapin merkittävimmistä seitapaikoista. Hyvin säilynyt kohde, jonka ympäristö ja maisema ovat säilyneet alkuperäisinä. Kohteessa on tehty arkeologisia tutkimuksia, jotka valaisevat sen käyttöperiodia.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=261010041>

961. Tainiaro 101334

Kunta: Simo

Kohde: Tainiaro

Tyyppi: asuinpaikat; hautapaikat

Ajoitus: kivikautinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Laaja varhaisen keraamisen kivikauden asuinpaikka, jolta on löydetty kolmea varhaista keramiikkatyyppiä (vanhempaa ja nuorempaa varhaiskämpakeramiikkaa sekä Säräisniemi 1 -keramiikkaa). Paikalta on tutkittu

myös tuon ajankohdan ainoa tunnettu ruumiskalmisto, ja runsaasti kivettyjä liesiä. Kohteella työstetystä kiviaineistosta suurin osa on liusketta.

VARK-perustelut:

Laaja ja löydöiltään monella tavalla poikkeuksellinen varhaisen neoliittisen kivikauden asuinpaikka ja kalmistokohde. Kohde on toistaiseksi ainoa lajissaan.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=751010040>

962. Talo-Jaivaara 101353

Kunta: Pello

Kohde: Talo-Jaivaara

Tyyppi: asuinpaikat; kivirakenteet; työ- ja valmistuspaikat

Ajoitus: historiallinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Laaja ja rakenteiltaan runsas historiallisen ajan lapinkylä, talonpaikka ja viljelyalue. Kohde sijaitsee metsässä soiden välisellä hiekkaselänteellä, jossa pyöreät ja pitkulaiset raivausröykkiöt ovat näkyvimpiä rakenteita. Kohdetta ei ole ajoitettu, mutta perimätieto pitää sitä vanhana saamelaisena asuinpaikkana. Se liittyy mahdollisesti vaiheeseen, jossa nykyisin kadonneet metsäsaamelaiset vaihtoivat elinkeinojaan ja uudisasutus lisääntyi alueella.

VARK-perustelut:

Autioitunut lapinkylä, jossa muutama talonpohja ja runsaasti kivirakenteita. Vaikuttava ja hyvin säilynyt kohdekokonaisuus kulttuurivaiheesta, joka katosi jo satoja vuosia sitten.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=854010094>

963. Teuravuoman reitti 100312

Kunta: Kolari

Kohde: Mukkaskoskenlaki

Tyyppi: työ- ja valmistuspaikat

Ajoitus: historiallinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Historialliselle ajalle ajoittuva näyttävä tervahauta (halkaisija 12 m) ja tervapirtin jäännökset, jotka sijaitsevat historiallisen pitkospuureitin yhteydessä.

VARK-perustelut:

Hyvin säilynyt tervahauta, joka edustaa alueelle elinkeinohistoriallisesti merkittävää muinaisjäännöstyyppiä. Kohde kuuluu samaan kokonaisuuteen viereisen pitkospuureitin kanssa.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000034642>

964. Teuravuoman VARK-alue 100517

Kunta: Kolari
Kohde: Teuravuoma
Tyyppi: kulkuväylät
Ajoitus: historiallinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Laajan suoalueen yli kulkeva telatielinja, jonka varrella runsaasti 1800-luvun merkkipuita. Linjaus on vanha, mutta rakenteet uusittu useaan otteeseen. VARK-alueeksi on rajattu luonnonsuojelualueella kulkeva osuus (1,7 km).

VARK-perustelut:

Pohjoiselle ominainen kulkuväylätyyppi, jonka merkitys oli suuri vielä 1900-luvun alkupuolella. Nykyinen reitti seuraa 1800-luvun merkkipuiden merkitsemää linjaa.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000009754>

965. Tiurasenkrunni 101266

Kunta: Simo
Kohde: Tiurasenkrunni
Tyyppi: asuinpaikat; työ- ja valmistuspaikat
Ajoitus: historiallinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Historiallisen ajan ulkosaariston kausiasutuksen kohde. Paikalla on useita majojen pohjia (niin sanottuja tomtning-jäännöksiä), joista monet näkyvät vain matalina kivikehinä. Majojen vierellä sijaitsee verkkojen kuivaustelineiden tukikiveyksiä ja kivivalleja. Kalastustukikohdan käyttö on alkanut todennäköisesti 1600-luvulla. Saarella on myös kalkkiuuni.

VARK-perustelut:

Historiallisen ajan ulkosaariston kalastukikohta, jossa on erilaisia kivistä kylmämuurattuja rakenteita.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000018306>

966. Tornea (Alatornio) 101362

Kunta: Tornio
Kohde: Tornea (Alatornio)
Tyyppi: taide, muistomerkit
Ajoitus: historiallinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Kirkon tornissa sijaitseva Struven kolmiomittausketjun mittauspiste vuodelta 1842 on osa UNESCO:n maailmaperintöluetteloa.

VARK-perustelut:

Kirkon tornissa sijaitseva UNESCO:n maailmaperintöluetteloon kuuluva Struven kolmiomittausketjun mittauspiste.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000014147>

967. Tornion kirkko 101301

Kunta: Tornio

Kohde: Tornion kirkko

Tyyppi: hautapaikat

Ajoitus: historiallinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Kirkkohautoja 1600-luvun lopulta 1800-luvun alkuun. Hautaukset (122 kpl) on tehty pääosin kirkon lattian alle hirrestä, kivistä tai tiilestä rakennettuihin kammioihin. Haudoissa osa vainajista on muumioitunut ja hautojen orgaaniset materiaalit (myös kankaat) ovat säilyneet poikkeuksellisen hyvin. Vuonna 1686 valmistunut kirkko on yhä käytössä.

VARK-perustelut:

Suomen parhaiten säilynyt kirkkohautakohde, jossa on yli 120 hyvin säilynyttä kirkon lattian alle kammioihin tehtyä hautaa 1600-luvun lopulta 1800-luvun alkuun. Osa vainajista on säilynyt muumioituneena.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000034305>

968. Törmävaaran asumuspainanteet 100279

VARK-alueen perustelu:

Törmävaaran kivikautisten asuinpaikkojen ja asumuspainanteiden kokonaisuus. Alue on vaikuttava ja tutkimushistoriallisesti merkittävä kokonaisuus.

Kunta: Tervola

Kohde: Törmävaara 42

Tyyppi: asuinpaikat

Ajoitus: kivikautinen

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=845010042>

Kunta: Tervola

Kohde: Törmävaara 47

Tyyppi: asuinpaikat

Ajoitus: kivikautinen

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=845010047>

Kunta: Tervola

Kohde: Törmävaara 48

Tyyppi: asuinpaikat

Ajoitus: kivikautinen

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=845010048>

Kunta: Tervola

Kohde: Törmävaara 49

Tyyppi: asuinpaikat

Ajoitus: kivikautinen

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=845010049>

Kunta: Tervola

Kohde: Törmävaara 50

Tyyppi: asuinpaikat

Ajoitus: kivikautinen

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=845010050>

969. Vallinpalo 101245

Kunta: Simo

Kohde: Vallinpalo

Tyyppi: asuinpaikat; kivrakenteet

Ajoitus: ajoittamaton; kivikautinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Kahdeksan näyttävää kiviröykkiötä (halkaisija 3,5–6 m), jotka sijaitsevat alueen korkeimmalla paikalla kivrakassa tiiviinä ryhmänä. Röykkiöt ovat keskuskuopallisia. Harjanteen vierellä on kivikautinen asuinpaikka. Rantakorkeuden ja löytöjen perusteella kohde ajoittuu neoliittiselle kivikaudelle.

VARK-perustelut:

Edelleen näyttävä röykkiökohte, vaikka ympäröivässä maisemassa on tapahtunut suuria muutoksia. Yksi niistä harvoista kohteista, joissa kivikaudelle ajoittuvia keskuskuopallisia röykkiöitä on tutkittu kaivauksin.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=751010009>

970. Valmarinniemi 101238

Kunta: Keminmaa

Kohde: Valmarinniemi

Tyyppi: hautapaikat; kirkkorakenteet

Ajoitus: keskiaikainen; rautakautinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Kemin keskiaikaisen puukirkon paikka, jonka kirkkomaan hautauksissa näkyvät kristillistymisen alkuvaiheen

moninaiset hautauskäytännöt. Paikalla 1300-luvulla sijainnut puukirkko on palanut. Itä-länsi -suuntaisissa ruumishautoissa on sekä esineettömiä että esineellisiä hautauksia, joiden lisäksi paikalla on myös polttohautoja. Ruumishautoja on havaittu yhteensä yli 150, ja niistä 88 on tutkittu kaivauksin. Polttohaudat ajoittuvat 1100-luvulta 1300-luvulle, ja ruumishautaukset 1200-luvun lopulta eteenpäin.

VARK-perustelut:

Harvinainen kohdetyyppi, joka kertoo pakanallisuuden ja kristillisyyden rinnakkainelosta Perämeren pohjakassa 1100-luvulta 1300-luvulle. Kohdetta on tutkittu runsaasti ja sillä on yhä runsaasti tutkimuspotentiaalia.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=241010037>

971. Visenoja 101254

Kunta: Keminmaa

Kohde: Visenoja

Tyyppi: kultti- ja tarinapaikat; taide, muistomerkit

Ajoitus: historiallinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Pehmeään liuskekiveen syntynyt historiallisen ajan kuvakallio, jossa on raaputettuja nimiä, kuvia ja vuosilukuja 1860-luvulta 1930-luvulle. Kalliopaljastuma sijaitsee entisten maatalousalueiden läheisyydessä.

VARK-perustelut:

Näyttävä kalliopaljastuma, jossa kaiverruksia 1800-luvun lopulta ja 1900-luvun alusta.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000028633>

972. Väätimönkenttä 101377

Kunta: Posio

Kohde: Väätimönkenttä

Tyyppi: asuinpaikat

Ajoitus: historiallinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Tyypillinen Lapin 1600–1700-lukujen asuinpaikka (niin sanottu kenttä), jossa on nähtävissä runsaasti erilaisia rakenteita (rakennusten maatuvia hirsiperustuksia, maa- ja kivivalleja, kylmämuurattuja kiukaiden ja uunien rauniota ja yksi asumuspainanne). Kohde sijaitsee hiekkapohjaisella alueella Väätimönjoen varrella.

VARK-perustelut:

Hyvin säilynyt Lapin historiallisen ajan asuinpaikka, jossa on runsaasti erilaisia rakenteita.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000018993>

973. Äimäperän VARK-alue 100442

VARK-alueen perustelu:

Vierekkäiset kivikautiset asuinpaikat muodostavat laajan asuinpaikka-alueen, joka on ollut käytössä jo mesoliittisen kivikaudella. Vanhimmat ajoitukset edustavat alueen vanhinta asutusvaihetta.

Kunta: Posio

Kohde: Äimäperä 3

Tyyppi: asuinpaikat; työ- ja valmistuspaikat

Ajoitus: kivikautinen

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000008480>

Kunta: Posio

Kohde: Äimäperä 2

Tyyppi: asuinpaikat; työ- ja valmistuspaikat

Ajoitus: kivikautinen

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=1000008481>

974. Äkässaivo 101305

Kunta: Muonio

Kohde: Äkässaivo

Tyyppi: kultti- ja tarinapaikat

Ajoitus: historiallinen

Lyhyt kohdekuvaus:

Seitana pidetty jyrkkäpiirteinen kalliokumpare Äkässaivo-nimisen järven länsirannalla.

VARK-perustelut:

Näyttävä seita (pyhänä palvospaikkana pidetty luonnonpaikka), josta on perinnetietoa mutta ei arkeologisesti varmoja merkkejä vanhasta uhraamistoiminnasta.

Lisätietoa kohteesta: <https://www.kyppi.fi/vark.aspx?id=498010034>